

Araştırma

SOSYAL SORUN ÇÖZME ENVANTERİ'NİN TÜRKÇEYE UYARLAMA ÇALIŞMASI

The Adaptation Study of Social Problem Solving Inventory to Turkish

Veli DUYAN*
Selahattin GELBAL**

*Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri
Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü

** Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Eğitim
Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitimde
Ölçme ve Değerlendirme Anabilim Dalı

ÖZET

Sorun; uyum sağlayıcı, bir işlevsellik için bir tepki gerektiren ancak birey ya da bireylerin karşılaştığı bir ya da daha fazla engel nedeniyle etkili bir tepkinin hali hazırda olmadığı herhangi bir yaşam durumu veya görevi olarak tanımlanmaktadır. Sorun çözmeye, günlük yaşamda karşılaşılan özgül bir sorun için etkili çözümleri belirleyebilmek ya da keşfedebilmek için birey, çift ya da grup tarafından gerçekleştirilen bilişsel-davranışsal bir işlem olarak tanımlanmaktadır. Sosyal sorun çözmeye perspektifi gerçek yaşamda karşılaşılan sorunların çözümünde güdüsel, tutumsal

ve duyuşsal boyutlarını vurgulamaktadır. Ülkemizde insanların sosyal sorun çözmeye becerilerini geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı ile değerlendirme gereksinimi hissedilir olmuştur. Bu gereksinimi karşılamak üzere gerçekleştirilen çalışma sosyal sorun çözmeye envanterinin Türkiye için geçerliliğini ve güvenilirliğini belirlemeyi amaçlamaktadır. 353 üniversite öğrencisi üzerinde uygulanan ölçeğin güvenilirliği Cronbach Alpha değeri sorun yönelim ölçeği için 0.93 (bilgi alt ölçeği için 0.85, duyuş alt ölçeği için 0.69 ve davranış alt ölçeği için 0.88), sorun çözmeye becerileri ölçeği için 0.93 (sorun tanımlaması ve formülasyonu alt ölçeği için 0.72, seçenek çözümlerin oluşturulması alt ölçeği için 0.76, karar verme alt ölçeği için 0.84 ve çözümü gerçekleştirme ve doğrulama alt ölçeği için 0.78) ve sosyal sorun çözmeye envanterinin tamamı için 0.95 olarak bulunmuştur. Geçerlik için yapılan açıklayıcı faktör analizi sonuçlarına göre, envanterin iki boyutu olduğu; birinci faktöre ait toplam değişkenliği açıklama oranı % 24.597, ikinci boyutun da % 9.178 ve toplamda % 33.775 olarak bulunmuştur. Yapılan bu çalışmanın sonucunda Sosyal Sorun Çözmeye Envanteri'nin Türk toplumu için geçerli ve güvenilir olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: sosyal sorun çözmeye, sorun yönelimi, sorun çözmeye becerileri

ABSTRACT

A problem is defined as any life situation or task that demands a response for adaptive functioning but no effective response is immediately apparent or available to the person or people confronted with the situation because of the presence of one or more obstacles. Problem solving is defined as the self-directed cognitive-behavioral process by which an individual, couple, or group attempts to identify or discover effective solutions for specific problems encountered in everyday living. Social problem solving perspective indicates motivational, attitudinal,

and emotional dimensions of problem-solving in the real world. There is a need to evaluate people's social problem solving skills in a proper way with a valid and reliable measurement vehicle. This study is conducted to satisfy this need and the main purpose of this study is to determine the validity and reliability of Social Problem Solving Inventory in Turkish society. For reliability study on 353 undergraduate students, the Social Problem Solving Inventory had an internal consistency of 0.93 for problem orientation scale (0.85 for cognition subscale, 0.69 for emotion subscale, and 0.88 for behavior subscale), 0.93 for Problem Solving Skills Scale (0.72 for problem definition and formulation, 0.76 for generation of alternatives subscale, 0.84 for decision making subscale, and 0.78 for solution implementation and verification subscale), and 0.95 for Social Problem Solving Inventory in total. According to principal component analysis, it is determined that the Inventory has two dimensions; total variability of first dimension is 24.597%, and second dimension is 9.178%, and 33.775% in total. As a result of this study, it is determined that Social Problem Solving Inventory is valid and reliable for Turkish society.

Key Words: *social problem solving, problem orientation, problem solving skills*

GİRİŞ

Sorun çözme, günlük yaşamda karşılaşılan özgül bir sorun için etkili çözümleri belirleyebilmek ya da keşfedebilmek için birey, çift ya da grup tarafından gerçekleştirilen bilişsel-davranışsal bir işlem olarak tanımlanmaktadır. Daha özgül olarak bu bilişsel davranışsal işlem; belirli bir sorun için olası etkili çözümlere ulaşabilmeyi mümkün kılar ve çeşitli seçenekleri arasından en etkili çözümü seçme olasılığını artırır (D'Zurilla, Nezu ve Maydeu-Olivares,

2004). Oğuzkan (1974) sorun çözme bireyin yeni olay ya da durumlar karşısında var olan ilişkileri ortaya çıkarma, yeni ilişkiler kurma ve güdülen amaca göre belli bir sonuç elde etme işi olarak tanımlamaktadır. Ozankaya (1975) ise sorun çözme karmaşık bir durumla karşılaşan bireyin, bu durumun üstesinden gelip amaca ulaşabilmesi için göstermesi gereken girişim ve ansal bileştirme yeteneği olarak tanımlamaktadır. Bu çalışmanın odağını oluşturan sosyal sorun çözme bilinçli, mantıklı, çaba gerektiren ve amaca dönük bir eylemi ima etmektedir. Sorun çözme, sorunsal bir durumu daha iyiye doğru götürme ve sorunun ortaya çıkardığı duygusal baskıyı azaltma - ya da her ikisi - amacıyla gerçekleştirilir (D'Zurilla, Nezu ve Maydeu-Olivares, 2004).

Bireyin karşılaştığı sorunları çözebilmesi - değişimin gerçekleştirilmesi - için eyleme geçmesi - karşılaşılan sorunlar hakkında diğer insanlarla konuşabilme, onlarla paylaşımında bulunabilme gibi - gerekmektedir. Sorun çözme kavramının önemli bileşeni "sorun" ile ilgili olup, sorun kavramı farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Türk Dil Kurumu (2008)'na göre sorun "araştırılıp öğrenilmesi, düşünülüp çözümlenmesi, bir sonuca bağlanması gereken durum, mesele, problem" olarak tanımlanmaktadır. Oğuzkan (1974) sorun kavramını, çözümü, yaratıcı düşünmeyi gerektiren önemli ve güç durum ve bir soru ya da bir dizi soru aracılığıyla kişiyi soruların nedenleri ile sonuçlarını araştırmaya yönelten durum olarak ele almaktadır. Akarsu (1975) sorunu bilimsel yöntemlerle çözülmek üzere ortaya atılan soru, çözümsüz kalan kuramsal ya da kılıklı (uygulamalı) her türlü güçlük olarak tanımlamaktadır. D'Zurilla, Nezu ve May-

deu-Olivares (2004)'a göre bir sorun (veya sorunsal durum) uyum sağlayıcı bir işlevsellik için bir tepki gerektiren bir durumdur. Öğülmüş (2001) kişilerarası sorunları "etkileşimde bulunan taraflardan en az birinin, mevcut etkileşim biçimi ile ideal etkileşim biçimi arasındaki farkı algıladığı, bu fark yüzünden gerginlik hissettiği, gerginliği ortadan kaldırmak için girişimlerde bulunduğu, ancak girişimlerinin engellendiği bir durum" olarak tanımlanmaktadır.

Sorunsal bir durumda talepler çevreden (nesnel görev gereklilikleri) veya bireyin içinden (kişisel bir amaç, gereksinim ve taahhüt) gelebilir. Engeller yenilik, belirsizlik, tahmin edilemezlik, uyaran çatışmaları, performans beceri eksiklikleri ve kaynak yetersizliği olabilir. Belirli bir sorun ise tek bir zamanla sınırlı bir olay olabileceği gibi, bir dizi benzer veya ilişkili olaylar ya da kronik, süregelen bir durum da olabilir. Kişilerarası bir sorun birbiriyle ilişkide olan iki ya da daha fazla insanın davranışsal talepleri ya da beklentilerindeki çatışmaları ile ilgili olabilir. Bu bağlamda, kişilerarası sorun çözme bir çatışmanın tüm kesimlerin kabul edebileceği ve memnun kalabileceği bir çözümü belirleme ve keşfetmeyi amaçlayan bilişsel-kişilerarası işlemdir. Bu nedenle, bu görüşe göre, kişilerarası sorun çözme çatışmaları veya çelişkileri "kazan-kaybet" yaklaşımı yerine "kazan-kazan" yaklaşımı ile çözme yaklaşımıdır (D'Zurilla, Nezu ve Maydeu-Olivares, 2004).

Sorun çözme her şeyden önce belli bir amaca ulaşmak için karşılaşılan güçlükleri ortadan kaldırmaya yönelik bir dizi çabayı içermektedir. Problem çözmenin kendisi, etkili bir öğrenme ve bireysel yetenekleri geliştirme yoludur (Kaptan ve Korkmaz, 2002). Sorun çözmenin diğer

bileşeni "çözüm" kavramıdır. Çözüm, belirli bir sorunsal duruma uygulandığı zaman sorun çözme işleminin bir ürünü ya da çıktısıdır. Çözüm, duruma özgü başatma tepkisi veya bilişsel ya da davranışsal bir tepki kalıbıdır. Etkili bir çözüm, sorun çözme amacına ulaştıran (durumu daha iyiye doğru değiştirme ya da ürettiği duygusal baskıyı azaltma) aynı zamanda diğer olumlu sonuçları en üst düzeye çıkararak ve olumsuz sonuçları en aza indiren çözümdür. Uygun sonuçlar, kişisel ve sosyal çıktılar, uzun erimli olduğu kadar kısa erimli olabilir. Kişilerarası soruna ilişkin olarak etkili bir çözüme ilgili tüm taraflarca kabul edilebilir ya da memnuniyet verici çıktı sağlamak suretiyle çatışmanın ya da anlaşmazlığın çözümü örnek olarak verilebilir. Bu sonuç ilgili tüm tarafların iyiliğine ve çıkarlarına uygun olarak oybirliği, uzlaşma ya da müzakere sonucu anlaşma ile alınabilir (D'Zurilla, Nezu ve Maydeu-Olivares, 2004).

Sorun çözme psikolojik uyumda önemli bir faktör (Maydeu-Olivares ve D'Zurilla 1997) olup genel yetkinlik ve uyumu artıran bir baş etme stratejisi olarak ele alınmaktadır (D'Zurilla 1986; D'Zurilla ve Nezu 1990). Etkili sorun çözme becerileri rutin ve stresli koşullara uyum sağlayabilme ile ilgilidir (D'Zurilla ve Nezu 1999). Sorun çözme konusundaki çalışmalar bireylerin soruna yaklaşım ve sorun çözme stil ve becerileri açısından farklılıklar olduğunu ortaya koymaktadır. Sorun çözmede kendilerini yeterli olarak algılayan bireylerin kişilerarası ilişkilerde daha girişken, daha olumlu benlik algısına sahip oldukları ve akademik yönden daha uygun çalışma yöntemleri ve durumları sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır (Sahin, Sahin ve Hoppner, 1993).

Sosyal Sorun Çözme Becerisinin Boyutları

Bireylerin probleme yaklaşım ve problem çözme tarz ve becerileri probleme olumsuz yaklaşım, yapıcı problem çözme, kendine güvensizlik, sorumluluk almama ve ısrarcı-sebatkar yaklaşım (Çam ve Tümkaya, 2008) aceleci yaklaşım, düşünen yaklaşım, değerlendirici yaklaşım, kendine güvenli yaklaşım, kaçingın yaklaşım ve planlı yaklaşım (Savaşır ve Şahin,1997) boyutlarında değerlendirilebilmektedir. Bununla birlikte sosyal sorun çözme modeli, ilk tanıtıldığı zamandan bugüne kadar geçen 30 yıldan daha fazla süre için literatürde dikkate değer bir ilgi odağı olmuştur (Haugh, 2006). Sosyal sorun çözme becerisi tek birimlik yapı olmayıp birbiriyle ilişkili olan, ancak birbirinden farklı unsurlardan oluşan çok boyutlu bir yapıdır. Sosyal sorun çözme; sorun yönelimi ve sorun çözme becerileri olmak üzere kısmi olarak birbirinden bağımsız iki genel bileşenden oluşur. Sorun yönelimi ve sorun çözme becerilerine ilişkin bilgilere aşağıda yer verilmiştir.

Sosyal sorun çözme modeline göre sosyal sorun çözme, sorun yönelimi ve sorun çözme becerileri olmak üzere iki ana unsurdan oluşan karmaşık, bilişsel, duyuşsal ve davranışsal işlem olarak tanımlanmaktadır. Sorun yönelimi, bireyin metakognitif işlemini içerir, günlük yaşamda karşılaştığı sorunlara ve sorunları çözme becerisine (genelleştirilmiş bilişsel değerlendirme, nedensel yüklemeler, kendine yeterli beklentileri ve sonuç beklentileri) ilişkin farkındalığını ve ona attığı değeri yansıtır. Duyuşlarla birlikte, davranışsal yaklaşma-uzaklaşma eğilimleri onlara eşlik eder; bu genelleştirilmiş inançlar ve beklenti-

ler yeni sorun durumlarının özgül olarak algılanmasını ve değerlendirmesini etkileyebilir. Bunlara ek olarak bu durumlarda sorun çözme performansı olasılığını ve etkililiğini etkileyebilir. Sorun yönelimi bileşeninin kapsamadığı şey, bireyin belirli sorun çözme durumlarında bireyin sorun çözme etkililiğini artıran özgül sorun çözme becerileri ve yetenekleridir (Maydeu-Olivares ve D'Zurilla, 1995).

Sosyal sorun çözme perspektifi gerçek yaşamda karşılaşılan sorunların çözümünde güdüsel, tutumsal ve duyuşsal boyutları vurgulamaktadır. Sosyal sorun çözme terimi gündelik yaşamda meydana gelen sorunların çözümünü ifade etmektedir; sosyal sıfatı belirli bir alandaki herhangi bir sorunun çözümü ile sınırlı olmayıp, tersine gündelik sosyal ortamdaki meydana gelen sorun çözme vurgulamaktadır (D'Zurilla ve Maydeu-Olivares 1995). Sosyal sorun çözme bu nedenle günlük yaşamda karşılaşılan hem içsel hem de kişilerarası sorunları kapsamaktadır (Rath, Hennessy ve Diller, 2003).

D'Zurilla ve Nezu (2001) sosyal sorun çözme ardışık ve birbiri ile etkileşimli beş basamaktan oluşan bir işlem olarak kavramsallaştırmaktadır:

- 1) Sorun yönelimi (günlük yaşamda karşılaşılan sorunlara uyum sağlayıcı, tutumsal, güdüsel ve duyuşsal yaklaşım sürdürme),
- 2) Sorun tanımı ve formülasyonu (bir sorunun koşullarını ve sınırlamalarını tanımlama ve gerçekçi amaçlar oluşturma),
- 3) Seçenekler oluşturma (olası çözümler için beyin fırtınası yapma),

- 4) Karar verme (seçeneklerin olası sonuçlarını inceleme ve bir sorunun koşulları ve sınırlamaları bağlamında en yararlı olanı seçme)
- 5) Çözümü uygulama ve izleme (çözümleri gerçekleştirme, etkililiğini izleme ve gerekli ise düzeltmeler yapma).

Sosyal sorun çözme bir bireyin günlük yaşamda karşılaştığı özgül sorun durumları için etkili ve uyum sağlayıcı başatma tepkilerini keşfetme veya icat etme girişimleridir (D'Zurilla ve Nezu 1982). Sosyal sorun çözme konusundaki araştırmaların çoğu ve sorun çözme terapisi D'Zurilla ve arkadaşları tarafından geliştirilen sosyal sorun çözme modelini kullanmışlardır (D'Zurilla 1986; D'Zurilla ve Goldfried, 1971; D'Zurilla ve Nezu, 1990; Nezu, Nezu ve Perri, 1989).

Sorun Yönelimi Boyutu

Sorun yönelimi, sorun çözme sürecinin motivasyonel unsurudur. Bireyin genel farkındalık durumunu, algılamasını ve bireyin sorun çözme becerisini yansıtan, yapısal olduğu kadar işlevsel olmayan ancak görel olarak dengeli bilişsel-duyuşsal şemalardır. Bu şemalar belirli durumlarda bireyin sorun çözme performansını kolaylaştırabilir ya da engelleyebilir (Maydeu-Olivares, RodröÁquez-Fornells, Gomez-Benito ve D'Zurilla 2000). Sorun yönelimi yaşamda karşılaşılan sorunlar hakkında bir bireyin genel olarak nasıl düşündüğünü ve hissettiğini betimleyen görel olarak dengeli bilişsel-duyuşsal şema ile ilgili motivasyonel bir işlemdir. Aynı zamanda kişinin sorun çözme becerisi ile ilgilidir (RodröÁquez-Fornells ve Maydeu-Olivares 2000). Sorun yönelimi

mi bireyin günlük yaşamda karşılaştığı sorunlar ve kendi sorun çözme becerisi hakkındaki genel inançlarını, değerlendirmelerini ve duygularını yansıtan görel olarak dengeli bilişsel-duyuşsal şema ile bağlantılı metabilşsel bir işlem olarak tanımlanmaktadır (D'Zurilla, Nezu ve Maydeu-Olivares 2004).

D'Zurilla, Nezu ve Maydeu-Olivares (2004)'e göre sorun yönelimi olumlu ve olumsuz olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Olumlu sorun yönelimi;

- (a) bir sorunu mücadele (yarar veya kazanç fırsatı) olarak değerlendirme,
- (b) sorunların çözülebilir olduğuna inanma (iyimserlik),
- (c) bir kişinin sorunları başarılı olarak çözebileceğine olan inanç (sorun çözmede kişisel yetkinlik),
- (d) başarılı sorun çözenin zaman aldığına ve çaba istediğine inanma,
- (e) sorunları çözmek için onlardan kaçmak yerine üzerine gitmeye adanmışlık şeklindeki tavrı yansıtan yapıcı sorun-çözme bilişsel yapısıdır.

Olumsuz sorun yönelimi;

- (a) bir sorunu iyilik haline (psikolojik, sosyal, ekonomik) manidar bir tehdit olarak görme,
- (b) sorunları başarılı olarak çözme konusunda kendi kişisel becerisinden şüphe duyma (sorun çözmede düşük kendine-yetkinlik) ve
- (c) sorunlarla karşı karşıya geldiği zaman kolayca engellenmiş hissetme ve alt üst olma (düşük engellenme hoşgörüsü) şeklindeki işlevsel olmayan veya bozucu bilişsel duyuşsal yapısıdır.

Sorun çözüme modelinde sorun yönetiminin unsurları kişisel güven, olumlu ruh hali ve rutin ve stresli durumlarda duyuşsal düzenleme duygusu ile ilgilidir (Elliott, Herrick, MacNair ve Harkins, 1994; Elliott, Sherwin, Harkins ve Marmarosh, 1995). Bununla birlikte sorun çözmeye yönelik olarak olumsuz yönelime sahip bireyler, hoş olmayan ruh halini düzenlemede güçlüklerle sahiptirler ve bu durum depresyon ve anksiyete düzeyini artırmaktadır (Elliott, Shewchuk, Richeson, Pickelman ve Franklin 1996; Nezu 1987). Olumsuz yönelim aynı zamanda karar vermede daha fazla hata yapma ile bağlantılı olup, olumsuz düşünceler ve kötümserlik bireyin etkili sorun çözmesi için gerekli olan bilgiyi işleme becerisini de engellemektedir (Shewchuk, Johnson ve Elliott, 2000).

Sorun Çözme Becerileri

Sorun çözüme becerileri, belirli bir sorun durumu için geliştirilen özgül sorun çözüme becerilerinin ve tekniklerinin kullanılması yoluyla bir çözüm bulmak için rasyonel araştırma yapmaya karşılık gelmektedir (Maydeu-Olivares, Rodr  guez-Fornells, Gomez-Benito ve D'Zurilla, 2000; Rodr  guez-Fornells ve Maydeu-Olivares, 2000). Sorun çözüme becerileri ilk olarak sorun çözüme dizgesi (D'Zurilla ve Nezu, 1999) şeklinde tanıtılmış, ardından sorun çözüme tarzı (D'Zurilla, Nezu ve Maydeu-Olivares, 2002) olarak adlandırılmıştır. Akılcı sorun çözüme, etkili sorun çözüme becerilerinin akılcı, tartarak ve sistematik olarak uygulanması olarak tanımlanabilecek yapıcı sorun çözüme tarzı ya da işlemidir.

Bu işlemin sosyal sorun çözümede önemli bir güdüleyici işlev gördüğüne

inanılmaktadır. Sorun çözüme becerileri, bireyin sorunu anlama, etkili çözümler veya başatme yolları bulma amacıyla gerçekleştirdiği bilişsel ve davranışsal aktivitelere işaret etmektedir. Modelin sorun çözüme bileşeni sorun çözüme yetkinliğine katkı veren amaç odaklı dört görev setinden oluşur. 1) Sorun tanımlaması ve formülasyonu, 2) Seçenek çözümlerin oluşturulması, 3) Karar verme ve 4) Çözümün gerçekleştirilmesi ve doğrulanması (çözümün çıktılarının izlenmesi ve değerlendirilmesi) (Maydeu-Olivares ve D'Zurilla, 1995).

Sorun tanımlaması ve formülasyonunda, sorun çözücü, sorunla ilgili birçok özgül ve somut verileri mümkün olduğu ölçüde toplamak, gereklilikleri ve engelleri belirlemek ve gerçekçi sorun çözüme amaçlarını (durumu daha iyiye doğru değiştirmek, durumu kabul etmek ve duygusal baskıyı en aza indirmek gibi) oluşturmak suretiyle sorunu aydınlatmaya ve anlamaya çalışır. Seçenek çözümlerin oluşturulmasında, birey, sorun çözüme amaçları üzerinde odaklaşır ve mümkün olduğu ölçüde olası klasik ya da orijinal çözümleri belirlemeye çalışır. Karar vermede sorun çözücü farklı çözümlerin sonuçlarını tahmin eder, bunları değerlendirir, karşılaştırma yapar ve "en iyi" veya olası en etkili çözümleri seçer. Son basamakta, çözümleri gerçekleştirme ve doğrulamada, birey gerçek yaşamdaki sorunsal durumla ilgili olarak seçilen çözümün çıktısını dikkatli bir şekilde izler ve değerlendirir (D'Zurilla, Nezu ve Maydeu-Olivares, 2004).

D'Zurilla ve Nezu (1990) tarafından geliştirilen Sosyal Sorun Çözüme Envanteri insanların sosyal sorun çözüme becerisini etkili ve kuram temelli değerlendirmeye olanak sağlamaktadır.

Türkiye’de insanların karşılaştıkları sorunları, sosyal sorun çözme modeline uygun olarak, nasıl çözdüklerini güvenilir ve geçerli bir biçimde ortaya koyacak bir ölçme aracı bulunmamaktadır. Bu nedenle Sosyal Sorun Çözme Envanteri’nin Türkçe uyarlamasının bu gereksinimi büyük ölçüde karşılayacağı düşünülmektedir.

Amaç

Bu çalışmanın amacı D’Zurilla ve Nezu (1990) tarafından geliştirilmiş olan Sosyal Sorun Çözme Envanteri’nin (Social Problem Solving Inventory –SPSI-) Türkçe uyarlamasını yapmaktır.

YÖNTEM

Sosyal Sorun Çözme Envanteri

Tanıtım

Sosyal Sorun Çözme Envanteri D’Zurilla ve Nezu (1990) tarafından insanların sosyal sorun çözme becerilerini ölçme amacıyla geliştirilmiştir. Sosyal sorun çözme modelinin iki ana unsurunu (sorun yönelimi ve sorun çözme dizgesi) değerlendirmek için düzenlenen kendi kendini bildirim tarzında bir değerlendirme aracıdır. Envanter ilk olarak, SUNY-Stony Brook’taki 192 üniversite öğrencisi (%60’ı kadın, %40’ı erkek, 19,8 yaş ortalamasına sahip, %72’si Kafkas, %12’si Asyalı, %8’i siyah, %5’i İspanyol kökenli); Fairleigh Dickinson Üniversitesi’nden 107 öğrenci (%53’ü erkek, %47’si kadın, 21,3 yaş ortalamasına sahip, %90’ı Kafkas, %10’u siyah), ve stres yönetimi araştırma programına katılan yüksek düzeyde strese sahip birey (28 kadın, 17 erkek, 44.3 yaş ortalamasına sahip, tümü Kafkas) olmak üzere üç grup üzerinde çalışılmıştır.

Sosyal Sorun Çözme Envanteri 70 maddeden oluşan çok boyutlu bir ölçme aracıdır. Envanterde yer alan her bir madde gerçek yaşamdaki sorun çözme durumları için olumlu (kolaylaştırıcı) veya olumsuz (engelleyici) bilişsel, duyuşsal ve davranışsal tepkiyi yansıtan ifadeden oluşmaktadır. Olumlu ve olumsuz maddeler Envanterin alt ölçeklerine rastgele dağıtılmıştır (Maydeu-Olivares ve D’Zurilla, 1995).

Sosyal Sorun Çözme Envanteri, sosyal sorun çözmeyi karmaşık, bilişsel-duyuşsal-davranışsal bir işlem olarak kabul eden sorun çözme modelini temel almaktadır. Envanter genel motivasyonel değişkenler ve özgül beceri seti olmak üzere bir dizi farklı unsurdan oluşmaktadır. Sosyal Sorun Çözme Envanteri, Sorun Yönelimi Ölçeği (SYÖ; 30 madde) ve Sorun Çözme Becerileri Ölçeği (SÇBÖ; 40 madde) olmak üzere iki ana ölçeğe sahiptir. Sosyal Sorun Çözme Envanteri’nin her biri 10’ar madde olan 7 alt ölçeği bulunmaktadır. SYÖ kapsamında Biliş Alt Ölçeği, Duyuş Alt Ölçeği ve Davranış Alt Ölçeği olmak üzere üç alt ölçek bulunmaktadır. SÇBÖ kapsamında ise Sorun Tanımlaması ve Formülasyonu Alt Ölçeği, Seçenek Çözümlerin Oluşturulması Alt Ölçeği, Karar Verme Alt Ölçeği ve Çözümü Gerçekleştirme ve Doğrulama Alt Ölçeği olmak üzere dört alt ölçek bulunmaktadır.

Daha önce de belirtildiği gibi Sosyal Sorun Çözme Envanteri’nde 70 madde bulunmaktadır. Maddelerde belirtilen ifadeye, bireylerden “Benim için kesinlikle doğru değil-0 puan”, “Benim için çok az doğru-1 puan”, “Benim için orta düzeyde doğru-2 puan”, “Benim için oldukça doğru-3 puan” ve “Benim için kesinlikle doğru-4 puan” olmak üzere

beş derecede görüş bildirmeleri istenmektedir. Dolayısıyla her bir alt ölçekten alınabilecek puanlar 0-40, SYÖ'den 0-120, SÇBÖ'den 0-160 ve Sosyal Sorun Çözme Envanteri'nden 0-280 arasında değişmektedir. Envanterden alınan puanın yüksek olması sosyal sorun çözme durumunun yüksekliğini göstermektedir.

Ölçeğin güvenilirlik düzeyini saptamak için iç tutarlılığın bir ölçütü olan Cronbach Alfa katsayısı kullanılmaktadır. Buna göre Sosyal Sorun Çözme Envanteri SYÖ için 0.94, SÇBÖ için 0.92 ve SSÇE için 0.94 düzeyinde iç tutarlılığa sahiptir. Test tekrar test güvenilirlik katsayısı (korelasyon katsayısı) SSÇE için 0.87, SYÖ için 0.83 ve SÇBÖ için 0.88 olarak belirlenmiştir. Fischer ve Corcoran'a (1994) göre Sosyal Sorun Çözme Envanteri mükemmel düzeyde olmak üzere geçerli ve güvenilir bir ölçme aracıdır.

Sosyal Sorun Çözme Envanteri'nde yer alan 70 maddenin yarısı (35 madde) olumsuz (1, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 11, 14, 15, 17, 18, 21, 22, 23, 24, 28, 30, 31, 40, 42, 43, 45, 47, 48, 54, 56, 59, 60, 63, 64, 67, 68, 69 ve 70. maddeler), yarısı da olumlu (35 madde) anlam taşımaktadır. Olumlu maddeler puanlanırken "Benim için kesinlikle doğru" yanıtı "4" ile ve "Benim için kesinlikle doğru değil" yanıtı ise "0" ile puanlanmaktadır. Olumsuz maddelerin puanlanmasında da "Benim için kesinlikle doğru değil" yanıtı "4" ile "Benim için kesinlikle doğru" yanıtı da "0" ile puanlanmaktadır (Ek 1).

Envanterden alınan yüksek puanlar, insanların sosyal sorun çözme düzeyinin yüksek; düşük puanların ise sosyal sorun çözme düzeyinin düşük olduğu anlamına gelmektedir.

Çalışma Grubu

Sosyal Sorun Çözme Envanterinin Türkçe uyarlaması çalışmasının yapıldığı gruba ilişkin bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Çalışma Grubunu Tanıtıcı Bilgiler

Tanıtıcı Bilgiler	Sayı	%
Cinsiyet		
Kadın	237	67,1
Erkek	116	32,9
Yaş *		
18	27	7,6
19	90	25,5
20	61	17,3
21	116	32,9
22	35	9,9
23	12	3,4
24 ve üzeri	12	3,4
Sınıf		
1	49	13,9
2	134	38,0
3	13	3,7
4	157	44,5
Bölüm		
ADÖ ve İDÖ	74	21,0
BÖTE	42	11,9
FBÖ ve İMO	60	17,0
İSÖ	69	19,6
PDR	108	30,6

* Ort.=20,43; Ss=1,72; En küçük = 18; En büyük = 32

Ölçeğin Türkçe formu, Hacettepe Üniversitesi'nin farklı bölümlerinde (Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı - ADÖ, İngiliz Dili Eğitimi Anabilim Dalı - İDÖ,

Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü - BÖTE, Fen Bilgisi Eğitimi Anabilim Dalı - FBÖ, Matematik Eğitimi Anabilim Dalı - İMÖ, Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı - İSÖ ve Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı - PDR) okuyan 353 öğrenciye uygulanarak güvenilirliği ve geçerliği belirlenmeye çalışılmıştır. Bu öğrencilerin 237'si (%67,1) kadın, 116'sı (%32,9) erkektir. Öğrencilerin yaş ortalaması 20,43 (1,72) olup, yaşları 18 ile 32 arasında değişmektedir. Öğrencilerin 49'u (%13,9) birinci sınıfta, 134'ü (%38,0) ikinci sınıfta, 13'ü (%3,7) üçüncü sınıfta ve 157'si (%44,5) dördüncü sınıfta okumaktadır. Araştırma kapsamına öğrenciler evrenden seçkisiz olarak alınmıştır.

BULGULAR

Güvenirlilik

Sosyal Sorun Çözme Envanteri'nin Sorun Yönelim (Problem Orientation) ve Sorun Çözme (Problem Solving) ana alt boyutları ile bu boyutlara ait küçük alt boyutlara ilişkin olarak hesaplanan güvenilirlik analizi sonuçları Cronbach Alpha katsayısı ile hesaplanarak Tablo 2'de verilmiştir.

Sosyal Sorun Çözme Envanteri'nin bütününe ve alt boyutlarına ait iç tutarlılık ölçüsü olarak hesaplanan güvenilirlik katsayılarının istenilen düzeyde olduğu görülmektedir. Yalnızca Duyuş alt ölçeğinde bir miktar düşüklük görülmekte

Tablo 2. Sosyal Sorun Çözme Envanterine Ait Güvenirlilik Analizi Sonuçları

Ölçeğin Boyutları	Soru Sayısı	Cronbach Alpha Güvenirlilik Katsayısı
I. Sorun Yönelim Ölçeği	30	0.93
I.a) Biliş Alt Ölçeği	10	0.85
I.b) Duyuş Alt Ölçeği	10	0.69
I.c) Davranış Alt Ölçeği	10	0.88
II. Sorun Çözme Becerileri Ölçeği	40	0.93
II.a) Sorun Tanımlaması ve Formülasyonu Alt Ölçeği	10	0.72
II.b) Seçenek Çözümlerin Oluşturulması Alt Ölçeği	10	0.76
II.c) Karar Verme Alt Ölçeği	10	0.84
II.d) Çözümü Gerçekleştirme ve Doğrulama Alt Ölçeği	10	0.78
Sosyal Sorun Çözme Envanteri (Tamamı)	70	0.95

ve bunun da kabul edilir düzeye çok yakın olması nedeniyle ölçeğin tamamının ve alt boyutlarının güvenilirliğinin sağlandığı ifade edilebilir. Ölçeği oluş-

turan maddelerin özellikleri incelenmiş ve inceleme sonucunda bulunan faktör analizi sonuçları Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3 - Sosyal Sorun Çözme Envanteri'nin Alt Boyutlarına Göre Maddelerin Özellikleri

Sorun Yönelim	Maddeler	Madde-test Kor.	Faktör Yüğü	Sorun Çözme	Maddeler	Madde-test Kor.	Faktör Yüğü
Biliş	Soru 01	,482	,415	Tanımlama	Soru 02	,619	,508
	Soru 06	,542	,476		Soru 13	,566	,448
	Soru 10	,555	,377		Soru 16	,663	,557
	Soru 12	,572	,346		Soru 20	,667	,592
	Soru 18	,638	,631		Soru 38	,711	,700
	Soru 37	,508	,195		Soru 39	,717	,680
	Soru 51	,443	*		Soru 41	,518	,497
	Soru 59	,588	,583		Soru 44	,667	,621
	Soru 63	,319	,583		Soru 58	,603	,588
	Soru 67	,466	,494		Soru 66	,681	,662
Duyuş	Soru 04	,597	,536	Seçenek	Soru 08	,627	,555
	Soru 09	,638	,573		Soru 11	,499	*
	Soru 17	,623	,535		Soru 27	,525	,443
	Soru 24	,753	,673		Soru 28	,329	*
	Soru 43	,746	,729		Soru 29	,700	,621
	Soru 47	,810	,728		Soru 30	,605	,244
	Soru 48	,697	,607		Soru 34	,726	,706
	Soru 50	,589	,382		Soru 52	,725	,649
	Soru 54	,734	,702		Soru 62	,473	,603
Soru 68	,764	,730	Soru 65	,699	,636		
Davranış	Soru 03	,595	,577	Karar	Soru 05	,563	,193
	Soru 15	,446	,339		Soru 07	,454	,174
	Soru 21	,763	,607		Soru 25	,604	,663
	Soru 23	,725	,633		Soru 32	,625	,573
	Soru 26	,600	,440		Soru 45	,564	,252
	Soru 31	,779	,718		Soru 53	,698	,674
	Soru 40	,727	,603		Soru 57	,461	,545
	Soru 42	,685	,571		Soru 60	,656	,281
	Soru 56	,626	,594		Soru 61	,510	,561
	Soru 64	,642	,584		Soru 70	,539	,197
Çözüm				Soru 14	,377	*	
				Soru 19	,385	,380	
				Soru 22	,564	,233	
				Soru 33	,650	,655	
				Soru 35	,619	,590	
				Soru 36	,514	,567	
				Soru 46	,670	,664	
				Soru 49	,668	,634	
				Soru 55	,478	,492	
				Soru 69	,439	,188	

* 0.10'dan daha düşüktür.

Tablo 3 incelendiğinde Sosyal Sorun Çözme Envanteri'nin madde-test korelasyonları (madde ayırıcılıkları) ile faktör yükleri bulunmaktadır. Madde ayırıcılık indeksleri genellikle yüksek görülmektedir (Madde-test puan korelasyonları ölçeğin tamamında 0.32 ile 0.81 arasında değişmektedir). Bazı soruların faktör yükleri düşük olmakla birlikte, madde-test korelasyonları istenilen düzeyin üstünde olduğu için Sosyal Sorun Çözme Envanteri'nin orijinali ile paralellik sağlamak amacıyla ölçekten çıkartılmamıştır. Sosyal Sorun Çözme Envanteri'nin iki ana alt boyutu ve bunların altındaki yedi alt boyutta soruların tamamı doğrulayıcı faktör analizine alındığında uyum indekslerinin istenilen düzeyde olması nedeniyle alt boyutu oluşturan soruların ilgili örtük özelliği ölçtüğü kabul edilmiştir. Bu aynı zamanda orijinal ölçekten madde çıkartılmamasının da bir gerekçesi olarak değerlendirilebilir.

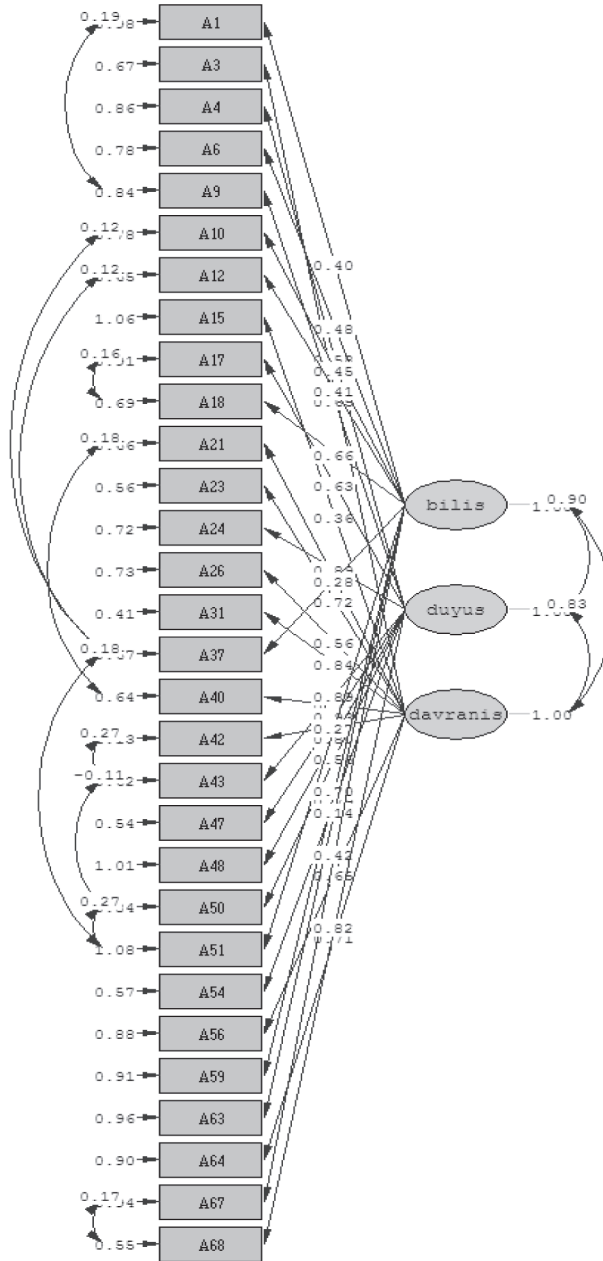
Geçerlik

Dil Geçerliği: Sosyal Sorun Çözme Envanteri'nin dil geçerliğini belirlemek amacıyla aşağıdaki işlemler yapılmıştır: Orijinali İngilizce olan Social Problem Solving Inventory, Hacettepe Üniversitesi'nde akademisyen olan altı kişiye Türkçe çevirisi yaptırılmıştır. Daha sonra bu çeviriler bir araya getirilerek hepsinin ortak yönleri aranmış ve farklılık gösteren ifadeler, çeviri yapan kişiler ile görüşülerek ortak bir cümle haline getirilmiştir. Uzman görüşüne dayanarak oluşturulan Türkçe formu, öncekinden farklı dört kişi tarafından tekrar İngilizce'ye çevrilmiştir. Ölçeğin orijinal hali ile tekrar İngilizce'ye çevrilmiş hali Hacettepe Üniversitesinden öncekinden farklı dört akademisyene

incelettiler, ikisi arasında farklılığın olmadığı yönünde ortak görüşe varılmıştır. Uzman görüşü referans alınarak elde edilen ölçeğin Türkçe formu ile İngilizce formunun aynı anlamı ifade edip etmediğini, uygulamada görebilmek açısından, iyi derecede İngilizce bilgisine sahip 14 kişiye iki hafta arayla uygulanmış ve her iki ölçekten alınan puanlar arasında Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı 0.995 ($p=0.000$) olarak bulunmuştur. Elde edilen korelasyon katsayısına ve uzman görüşlerine bakılarak ölçeğin çeviri açısından paralellik sağlandığı kabul edilmiştir.

Yapı Geçerliği: Envanterin yapı geçerliğini belirlemek amacıyla açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Sosyal Sorun Belirleme Envanteri'nin iki ana alt boyutu bulunmaktadır. Bunlardan Sorun Yönelim boyutunun biliş, davranış ve duyuş olmak üzere üç alt boyutu bulunmaktadır. Sorun Çözme boyutu ise karar, çözüm, tanımlama ve seçenek alt boyutlarından oluşmaktadır. Açıklayıcı faktör analizi ile öncelikle iki ana boyutun ortaya çıkıp çıkmadığına bakılmıştır. Tablo 2'deki son sütunda verilen faktör yükleri maddelerin iki boyutlu bir faktör analizine tabi tutulmasıyla elde edilmiş ve soruların büyük çoğunluğunun iki boyutta birleştiği görülmüştür. Maddelerden çok azı teorik olarak öngörülen boyutta yeterli faktör yüküne sahip olmadığı görülmüştür. Bu maddelerin ayırıcılık güçlerinin de yeterli olmadığı daha önce vurgulanmış ve bu soruların ifadesinde sorunlar olduğu görülmüştü. Bu maddeler daha anlaşılır hale getirilerek Envantere alınmıştır.

Faktör analizine alınan 70 maddenin özdeğerleri (Eigenvalue) ve varyansın açıklanan yüzdeleri Tablo 4'te verilmiştir.

Şekil 1. Sosyal Sorun Çözme Envanterinin Sorun Yönelim Boyutundaki Sorulara Uygulanan Doğrulayıcı Faktör Analizi Diyagramı

Tablo 4. Sosyal Sorun Çözme Envanteri Maddelerinin Özdeğerleri ve Açıklanan Yüzdeleri

Bileşenler	Özdeğer	Açıklanan Varyans (Değişkenlik) %
1	17.218	24.597
2	6.425	9.178

Tablo 4 incelendiğinde iki boyuttaki özdeğerlerin birincisinde 17.218 ve diğerinde de 6.425 olduğu görülmektedir. Üçüncü faktöre ait özdeğerin ise daha düşük (2.841) ve bir kopma noktasında olduğu görülmüştür. Envanterin iki temel alt boyutunun da kendi içerisinde alt boyutlara ayrılması nedeniyle açıklayıcı faktör analizi sonuçlarının iki boyutun üzerindeki faktörlerde de maddelerin toplanabileceğini göstermektedir. Bu nedenle diğer alt boyutlara doğrulayıcı faktör analizi ile bakılmıştır. Toplam varyansın açıklanma yüzdesi incelendiğinde birinci boyutun % 24.597 ve ikinci boyutun da %9.178, toplamda ise %33.775 olduğu görülmektedir. Bu toplamın istatistiksel olarak % 67'den büyük olması amaçlanır; yine de elde edilen bu sonuçlar Sosyal Sorun Çözme Envanteri'nin temel iki boyutunu gösterdiğine işaret olarak yorumlanabilir.

Envanterin ölçmek istediği yapıyı ölçüp ölçmediğine doğrulayıcı faktör analizi

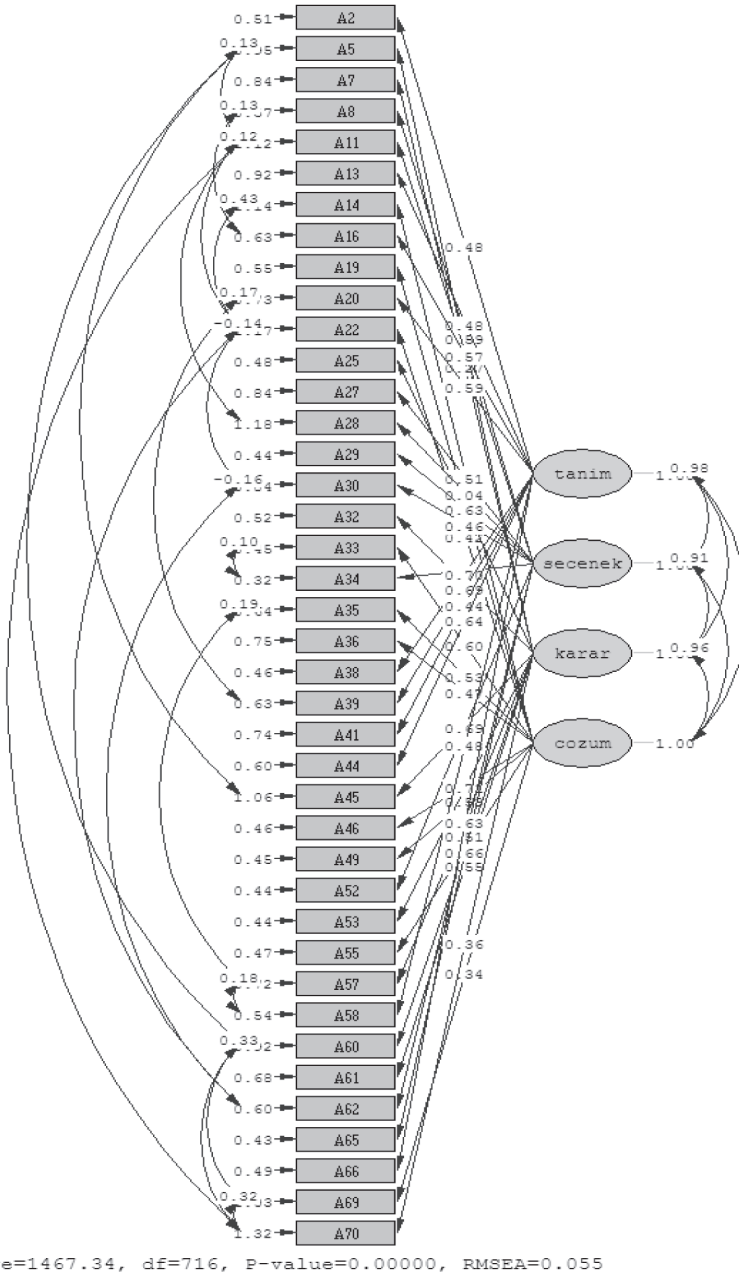
ile bakılmıştır. Envanterde soru sayısının çok olması nedeniyle doğrulayıcı faktör analizi Sorun Yönelim Ölçeği ve Sorun Çözme Becerileri Ölçeği alt boyutlarına ilişkin iki tane yapılmıştır. Sorun Yönelim Ölçeğine ait olan sonuçlar Şekil 1'de ve Sorun Çözme Becerileri Ölçeğine ait olan sonuçlar ise Şekil 2'de verilmiştir.

Doğrulayıcı faktör analizi ile model-veri uyumuna ilişkin hesaplanan istatistiklerden en sık kullanılanları ki-kare (χ^2), χ^2/sd , Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA), Root Mean Square Residual (RMR), Goodness of Fit Index (GFI) ve Adjusted Goodness of Fit Index (AGFI)'dir. Hesaplanan χ^2/df oranının 5 ten küçük olması, GFI ve AGFI değerlerinin 0.90 dan yüksek olması, RMR ve RMSEA değerlerinin ise 0.05 dan düşük çıkması model veri uyumunu göstermektedir (Jöreskog and Sörbom 1993; Marsh ve Hocevar 1988). Bununla birlikte, GFI nin 0.85 den, AGFI nin 0.80 den büyük çıkması, RMR ve RMSEA değerlerinin 0.10 dan düşük çıkması model veri uyumu için kabul edilebilir alt sınırlar olarak kabul edilmektedir (Anderson ve Gerbing 1984; Cole 1987; Marsh, Balla ve McDonald, 1988).

Sosyal Sorun Çözme Envanterinin iki alt boyutuna ait doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarının uyumuna ilişkin istatistikler Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Sosyal Sorun Çözme Envanteri için uyum iyiliği testlerine (Goodness-of-Fit Indices) ilişkin değerler

Sosyal sorun	Ki-kare	Sd	p	GFI	NFI	AGFI	IFI	SRMR	RMSEA	90% C.I RMSEA
Yönelim	697.06	392	p < .05	0.98	0.96	0.86	0.98	0.05	.046	.040-.052
Çözme	1411.35	716	p < .05	0,98	0.94	0.80	0.97	0.062	0.055	0.051-0.059

Şekil 2. Sosyal Sorun Çözme Envanterinin Sorun Çözme Becerileri Boyutundaki Sorulara Uygulanan Doğrulamalı Faktör Analizi Diyagramı

Sosyal Sorun Çözme Envanterinin kuramsal yapısına ilişkin kurulan model Şekil 1 ve Şekil 2'de görülmektedir. Kurulan bu modellerin uygunluğuna ilişkin yapılan doğrulayıcı faktör analizinden (Confirmatory Factor Analysis) elde edilen uyum indeks sonuçlarına göre, model ve veri arasındaki uyum yüksek olduğu söylenebilir. Ki-kare değeri manidar bulunmuş olmasına rağmen bu sonuç modeldeki parametre fazla olduğundan beklenen bir durumdur. Ki-kare değerinin serbestlik derecesine olan bağımlılığını düzeltmek için bu değer serbestlik derecesine bölüldüğünde, elde edilen sonuç model-veri uyumuna işaret etmektedir. Buna ek olarak yine model-veri uyumu göstergelerinden olan GFI ve NFI değerlerinin 0.95 üzerinde olması ve AGFI değerinin de 0.80 ve üzerinde olması da model veri uyumunun yüksek olduğunu göstermektedir. Ayrıca, örneklemden bağımsız olarak SRMR değerinin olasılığını veren uyum indeksi IFI değeri 0.97'ler düzeyinde olması model veri uyumunun mükemmel olduğu yorumu yapılabilir. Modelin standartlaştırılmış hatalarına ilişkin model uyumunu veren SRMR değerinin 0.08'den küçük (Hu ve Bentler, 1999) olması da modelle veri uyumunun güçlü bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Buna karşılık RMSEA değeri 0.05'e yakın (Hu ve Bentler 1999) olması ve RMSEA değerinin % 90 olasılıklı güven aralığı 0.05 değerini kapsadığından model veri uyumunun yüksek olduğunu göstermektedir. Model – veri uyumuna ilişkin değerlerin tamamı dikkate alındığında kurulan modelin veriyle mükemmeye yakın uyum verdiği, bu nedenle Envanterin yapısal geçerliğe sahip olduğu söylenebilir. Envanteri oluşturan maddeler sosyal sorun çözmeyle belirleme örtük

değişkenini ölçebildiği kabul edilebilir görülmektedir.

SONUÇ

Bu çalışmada Sosyal Sorun Çözme Envanteri'nin Türkiye için uyarlanması yapılmıştır. Öncelikle sorun, sorun çözme, sosyal sorun çözme kavramlarına açıklık getirilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda sosyal sorun çözme becerisinin boyutlarına yer verilmiştir. Bu boyutlar sorun yönelimi ve sorun çözme becerileri olmak üzere iki ana başlık çerçevesinde ele alınmıştır.

D'Zurilla ve Nezu (1990) tarafından insanların sosyal sorun çözme becerilerini ölçme amacıyla geliştirilen Sosyal Sorun Çözme Envanteri sosyal sorun çözme modelinin iki ana unsurunu (sorun yönelimi ve sorun çözme dizgesi) değerlendirmek için düzenlenen kendi kendini bildirim tarzında bir değerlendirme aracıdır.

Envanterin Türkiye için uyarlanması orijinal çalışmada olduğu gibi üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirilmiştir. 70 maddeden oluşan Sosyal Sorun Çözme Envanteri çok boyutlu bir ölçme aracı olup Envanterde yer alan maddelerin yarısı olumlu yarısı da olumsuzdur. Olumsuz maddeler tersine puanlanmaktadır. Envanterden alınan yüksek puanlar, insanların sosyal sorun çözme düzeyinin yüksek; düşük puanların ise sosyal sorun çözme düzeyinin düşük olduğu anlamına gelmektedir.

Çalışmada test-tekrar test uygulaması yapılmamış olması çalışmanın bir kısıtlılığı olarak ele alınabilir. Sosyal Sorun Çözme Envanteri'nin Sorun Yönelim (Problem Orientation) ve Sorun Çözme (Problem Solving) ana alt boyutları ile bu boyutlara ait küçük alt boyutlara iliş-

kin olarak hesaplanan güvenilirlik analizi sonuçları Cronbach Alpha katsayısı ile hesaplanmıştır. Bu katsayılar alt ölçekler için 0.69-0.93 aralığında olup, Envanteri tamamı için 0.95'tir. Sosyal Sorun Çözme Envanteri'nin alt boyutlarına göre maddelerin özellikleri konusunda da bilgi verilmiş olup, madde-test puan korelasyonları ölçeğin tamamında 0.32 ile 0.81 arasında değiştiği saptanmıştır.

Sosyal Sorun Çözme Envanteri'nin dil geçerliği Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı ile hesaplanmış ve 0.995 ($p=0.000$) olarak bulunmuştur. Yapı geçerliğini belirlemek amacıyla da açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Yapılan açıklayıcı varyans analizinde toplam açıklanan varyansın % 24.297 gibi düşük olması geçerlik çalışmaları için sınırlandırıcı bir durum olduğu görülmüş olmakla birlikte yapılan doğrulayıcı faktör analizinde elde edilen uyum istatistiklerinin kabul edilebilir düzeyde olması nedeniyle Envanterin yapı geçerliliğine sahip olduğu düşünülmüştür.

Sonuç olarak Sosyal Sorun Çözme Envanteri'ni oluşturan maddelerin istedik özelliklerde olması, Envanterin güvenilirliğinin ve geçerliğinin yüksek olması, bu Envanterin Türkiye'de insanların sosyal sorun çözme durumunu belirlemede kullanılabilirliğini, ayrıca Envanterin bu özelliklerinin orijinal haliyle benzerlik göstermesi, Türkçe formunun Türkiye'de kullanılabilirliğini göstermektedir. Bu bağlamda Envanter sosyal sorun yaşayabileceği düşünülen gruplar için bir değerlendirme aracı olarak kullanılabilir. Ayrıca Envanter sosyal sorun çözme becerilerinin güçlendirilmesi amacıyla gerçekleştirilebilecek mesleki uygulamaların (bireyle

çalışma, grupla çalışma gibi) etkililiğini değerlendirebilmek amacıyla da kullanılabilirliği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Akarsu, B. (1975) *Felsefe Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Anderson, J.C. ve Gerbing D.W. (1984) The effect of sampling error on convergence, improper solutions, and goodness-of-fit indices for maximum likelihood confirmatory factor analysis. *Psychometrika*, 49, 155-173.

Cole, D.A. (1987) Utility of confirmatory factor analysis in test validation research. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 55, 1019-1031.

Çam, S. , Tümkaya, S. (2008) Kişilerarası problem çözme envanteri lise öğrencileri formu'nun geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. 5 (2), 1-17.

D'Zurilla, T. J. ve Goldfried, M. R. (1971) Problem solving and behavior modification. *Journal of Abnormal Psychology*, 78, 107-126.

D'Zurilla, T. J. ve Maydeu-Olivares, A. (1995) Conceptual and methodological issues in problem-solving assessment. *Behavior Therapy*, 26, 409-432.

D'Zurilla, T. J. ve Nezu, A. M. (1982) Social problem solving in adults. In P. C. Kendall (Ed.), *Advances in cognitive-behavioral research and therapy* (Vol. 1, pp. 201-244). New York: Academic Press.

D'Zurilla, T. J. ve Nezu, A. M. (1999) Problem-solving therapy: A social competence approach to clinical intervention (2nd ed.). New York: Springer.

D'Zurilla, T. J. ve Nezu, A. M. (2001) Problem-solving therapies. In K. S. Dobson (Ed.), *Handbook of cognitive-behavioral therapies* (2nd ed., pp.211-245). New York: Guilford Press.

- D'Zurilla, T. J., Nezu, A. M. ve Maydeu-Olivares, A. (2002) The social problem-solving inventory-revised (SPSI-R): technical manual. North Tonawanda, NY: Multi-Health Systems, Inc.
- D'Zurilla, T.J. Nezu, A.M. ve Maydeu-Olivares A. (2004) Social Problem Solving: Theory And Assessment. (Ed. Thomas J D'Zurilla; Edward C Chang; Lawrence J Sanna). Social problem solving : theory, research, and training, ss. 11-27, Washington, DC : American Psychological Association.
- D'Zurilla, T. J. (1986) *Problem-solving therapy: a social competence approach to clinical intervention*. New York: Springer.
- D'Zurilla, T. J. ve Nezu, A. M. (1990) Development and preliminary evaluation of the Social Problem-Solving Inventory. *Psychological Assessment: A Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 2, 156-163.
- Elliott, T. R., Sherwin, E., Harkins, S. ve Marmarosh, C. (1995) Self-appraised problem-solving ability, affective states, and psychological distress. *Journal of Counseling Psychology*, 42, 105-115.
- Elliott, T., Herrick, S., MacNair, R. ve Harkins, S. (1994) Personality correlates of self-appraised problem-solving ability: Problem orientation and trait affectivity. *Journal of Personality Assessment*, 63, 489-505.
- Elliott, T., Shewchuk, R., Richeson, C., Pickelman, H. ve Franklin, K. W. (1996) Problem-solving appraisal and the prediction of depression during pregnancy and in the postpartum period. *Journal of Counseling and Development*, 74, 645-651.
- Fischer, J. ve Corcoran, K. (1994) Measures for clinical practice: A sourcebook (Vol.2). New York: The Free Press.
- Haugh J.A. (2006) Specificity and social problem-solving: Relation to depressive and anxious Symptomology, *Journal of Social and Clinical Psychology*, 25, 392-403.
- Hu, L.T. ve Bentler, P.M. (1999) Cut-off criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6, 1-55.
- Jöreskog, K.G. ve Sörbom, D. (1993) *LIS-REL 8: Structural equation modeling with the SIMPLIS command language*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates Publishers
- Kaptan, F. ve Korkmaz H. (2002) Türkiye'de Hizmet Öncesi Öğretmenlerin Problem Çözme Becerilerine Yönelik Algıları Üzerine Bir İnceleme. *Journal of Qafqaz University*, 9: 183-188.
- Savaşır, I., Şahin, N. H. (1997) *Bilişsel-Davranışçı Terapilerde Değerlendirme: Sık Kullanılan Ölçekler*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Marsh, H.W. ve Hocevar, D. (1988) A new more powerful approach to multitrait-multimethod analyses: Application of second-order confirmatory factor analysis. *Journal of Applied Psychology*, 73, 107-117.
- Marsh, H.W., Balla, J.R. ve McDonald, R.P. (1988) Goodness-of-fit indexes in confirmatory factor analysis: The effect of sample size. *Psychological Bulletin*, 103, 391-410.
- Maydeu-Olivares A., Rodr guez-Fornells, A., Gomez-Benito J. ve D'Zurilla, T.J. (2000) Psychometric properties of the Spanish adaptation of the Social Problem-Solving Inventory-Revised (SPSI-R), *Personality and Individual Differences*, 29, 699-708.
- Maydeu-Olivares, A. ve D'Zurilla, T.J. (1995) A factor analysis of the Social Problem Solving Inventory using polychoric correlations, *European Journal of Psychological Assessment*, 11, 98-107.
- Maydeu-Olivares, A. ve D'Zurilla, T.J. (1997) The factor structure of Problem Solving Inventory, *European Journal of Psychological Assessment*, 13, 206-215.
- Nezu, A. M. (1987) A problem-solving formulation for depression: A literature review and proposal of a pluralistic model. *Clinical Psychology Review*, 7, 121-144.

Nezu, A. M., Nezu, C. M. ve Perri, M. G. (1989) *Problem solving therapy for depression: theory, research and clinical guidelines*. New York: Wiley.

Oğuzkan, F. (1974) *Eğitim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Ozankaya, Ö. (1975) *Toplumbilim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Öğülmüş, S. (2001) *Kişilerarası Sorun Çözme Becerileri ve Eğitimi*, Ankara: Nobel Yayınları.

Rath, JF, Hennessy, JJ. ve Diller L. (2003) Social Problem Solving and Community Integration in Postacute Rehabilitation Outpatients With Traumatic Brain Injury, *Rehabilitation Psychology*, 48, 137-144.

Rodríguez-Fornells A. ve Maydeu-Olivares A. (2000) Impulsive/careless problem solving style as predictor of subsequent academic achievement. *Personality and Individual Differences*, 28, 639-645.

Sahin, N., Sahin, N. & Heppner, P. P. (1993) Psychometric properties of the Problem Solving Inventory in a group of Turkish university students. *Cognitive Therapy and Research*, 17, 379-396.

Shewchuk, R., Johnson, M. ve Elliott, T. (2000) Self-appraised social problem-solving abilities, emotional reactions, and actual problem-solving performance. *Behaviour Research and Therapy*, 38, 727-740.

Türk Dil Kurumu (2008) Güncel Türkçe Sözlük. <http://www.tdk.gov.tr/> TR/BelgeGoster.aspx. (19 Nisan 2008).

Ek 1. Sosyal Sorun Çözme Envanteri

Aşağıda günlük yaşamda sorunlarla karşılaştıklarında insanların düşünebileceği, hissedebileceği ve davranabileceği kimi ifadeler yer almaktadır. Sizin ya da sevdiklerinizin mutluluğunu büyük ölçüde etkileyebilecek sağlık, aile üyeleriyle çatışma, okul ya da işteki performansınızla ilgili önemli sorunlardan söz ediyoruz. Lütfen her bir ifadeyi okuyun ve sizin için aşağıda belirtilen

rakamlardan en doğru olduğuna inandığınız rakamı seçiniz. İfade edilen durumlarla karşılaştığınızda genellikle ne düşündüğünüzü, ne hissettiğinizi ve nasıl davrandığınızı göz önünde bulundurarak, uygun seçeneği rakamların yanındaki parantez içine yazınız.

- 0 = Benim için kesinlikle doğru değil
 1 = Benim için çok az doğru
 2 = Benim için orta düzeyde doğru
 3 = Benim için oldukça doğru
 4 = Benim için kesinlikle doğru

No	Seç	İfade
1	()	Bir sorunu kısa sürede ve pek fazla çaba harcamadan çözemediğimde, aptal ya da yetersiz olduğumu düşünme eğilimindeyim.
2	()	Çözmem gereken bir sorunun olduğunda, yaptığım şeylerden biri, sorun hakkında sahip olduğum tüm bilgileri incelemek ve neyin en uygun veya önemli olduğuna karar vermeye çalışmaktır.
3	()	Sorunlarımı çözmek için çaba harcamak yerine, onlar hakkında endişelenerek daha fazla zaman harcarım.
4	()	Çözmem gereken önemli bir sorunun olduğunda, genellikle kendimi tehdit edilmiş hisseder ve korkarım.
5	()	Karar verirken, genellikle farklı seçenekleri yeteri kadar dikkatli bir şekilde değerlendirmem ve karşılaştırmam.
6	()	Bir sorunun olduğunda, bunun bir çözümü olduğundan sıklıkla kuşku duyarım.
7	()	Bir sorun için en iyi çözümün ne olduğuna karar verirken, her bir seçeneğin diğer insanların morali üzerindeki olası etkisini dikkate almada genellikle başarısız olurum.
8	()	Bir soruna çözüm bulmaya çalıştığımda, çoğunlukla bir dizi olası çözüm üzerinde düşünür ve daha iyi bir çözüm için farklı çözümleri bütünleştirmeye çalışırım.
9	()	Önemli bir karar vermem gerektiğinde genellikle kendimi sınırlı hissederim ve kendimden emin değilimdir.
10	()	Bir sorunu çözmek için ilk çabalarım boşa çıktığında, genellikle ısrar eder ve kolayca vazgeçmezsem, en sonunda iyi bir çözüm bulabileceğimi düşünürüm.
11	()	Bir sorunu çözmeye teşebbüs ettiğimde genellikle akla gelen ilk fikre göre hareket ederim.
12	()	Bir sorunun olduğunda, genellikle bunun bir çözümü olduğuna inanırım.
13	()	Büyük, karmaşık bir sorunla karşılaştığımda, genellikle onu bir kerede çözebileceğim daha küçük sorunlara bölmek için çaba harcarım.
14	()	Bir soruna çözüm bulduktan sonra, ortaya çıkan sonuçla, çözüme karar verdiğimde öngördüğüm sonucu karşılaştırmak için genellikle zaman harcamam.
15	()	Sorunları kendim çözmeye çalışmadan önce, genellikle kendiliğinden çözümlenmeyeceğini görmek için beklerim.
16	()	Çözmem gereken bir sorunun olduğunda, yaptığım şeylerden biri durumu analiz etmek ve beni isteğimden alıkoyan engelleri belirlemeye çalışmaktır.

- 0 = Benim için kesinlikle doğru değil
 1 = Benim için çok az doğru
 2 = Benim için orta düzeyde doğru
 3 = Benim için oldukça doğru
 4 = Benim için kesinlikle doğru

17	()	Bir sorunu çözmek için ilk çabalarım boşa çıktığında, çok öfkelenir ve hüsrana uğrarım.
18	()	Zor bir sorunu karşılaştığımda, ne kadar sıkı çalışırsam çalışayım, onu kendi kendime çözebileceğimden sıklıkla şüphe duyarım.
19	()	Soruna ilişkin çözümlerimi uyguladıktan sonra, sonuçlarından genellikle memnun olurum.
20	()	Bir sorunu çözmeye çalışmadan önce, genellikle sorunun çözülmesi gereken daha önemli bir başka sorundan kaynaklanıp kaynaklanmadığını belirlemeye çalışırım.
21	()	Yaşamımda bir sorun ortaya çıktığında, genellikle mümkün olduğu kadar onu çözmeye çalışmayı ertelerim.
22	()	Bir soruna çözüm bulduktan sonra, sonuçların tümünü değerlendirmek için genellikle zaman harcamam.
23	()	Yaşamımdaki sorunlarla uğraşmaktan kaçınmak için genellikle yolumu değiştiririm.
24	()	Zor sorunlar beni altüst eder.
25	()	Bir sorun için en iyi çözümün ne olduğuna karar vermeye çalışırken, her bir eylem seçeneğini gerçekleştirmenin genel sonuçlarını tahmin etmeye çalışırım.
26	()	Onlardan kaçınmaya çalışmak yerine, genellikle sorunlarımla doğrudan yüzleşirim.
27	()	Bir sorunu çözmeye çalıştığımda, sıklıkla yaratıcı olmaya ve orijinal ya da geleneksel olmayan çözümler bulmaya çalışırım.
28	()	Bir sorunu çözmeye teşebbüs ettiğimde, genellikle akla gelen ilk iyi fikirle yola çıkarım.
29	()	Bir soruna çözüm bulmaya çalıştığımda, genellikle bir dizi olası çözüm düşünür, sonra da bunların üzerinden gider, daha iyi bir çözüm oluşturmak için farklı çözümlerin bu duruma nasıl aktarılabilirliğini düşünürüm.
30	()	Bir sorun için olası çözümler düşünmeye çalıştığımda, genellikle çok fazla seçenek üretemem.
31	()	Sorunlarla yüzleşmek ve onlarla uğraşmaya zorlanmak yerine genellikle kaçınmayı tercih ederim.
32	()	Karar verirken, genellikle her bir olası eylemin kısa vadeli sonuçlarını değil aynı zamanda uzun vadeli sonuçlarını da dikkate alırım.
33	()	Bir soruna çözüm bulduktan sonra, genellikle neyin doğru neyin yanlış gittiğini analiz etmeye çalışırım.
34	()	Bir soruna çözüm bulmaya çalıştığımda, sorunu ele almak için, genellikle mümkün olduğu ölçüde farklı seçenekler düşünmeye çalışırım.
35	()	Bir soruna çözüm bulduktan sonra, genellikle duygularımı inceler ve onların daha iyiye doğru ne kadar değiştiklerini değerlendiririm.
36	()	Bir soruna çözüm getirmeden önce başarı şansımı artırmak için sıklıkla bulduğum çözümleri uygulayarak ya da prova ederim.
37	()	Zor bir sorunla karşılaştığımda, yeteri kadar sıkı çalışırsam, genellikle bu sorunu kendi kendime çözebileceğime inanırım.

- 0 = Benim için kesinlikle doğru değil
 1 = Benim için çok az doğru
 2 = Benim için orta düzeyde doğru
 3 = Benim için oldukça doğru
 4 = Benim için kesinlikle doğru

38	()	Çözmem gereken bir sorunun olduğunda, ilk yaptığım şeylerden biri, sorun hakkında mümkün olduğu kadar çok veri toplamaktır.
39	()	Bir sorunu çözmeye çalışmadan önce, sıklıkla bu sorunun daha büyük, daha önemli bir sorunun parçası olup olmadığını anlamaya çalışırım.
40	()	Sorunları çözmeyi genellikle bir şey yapabilmek için çok geç olana kadar ertelerim.
41	()	Bir sorunu çözmeye çalışmadan önce, genellikle sorunun benim ya da sevdiğilerimin iyiliği için ne kadar önemli olduğunu belirlemek üzere durumu değerlendiririm.
42	()	Sorunlarımdan kaçmak için harcadığım zamanın onları çözmek için harcadığım zamandan daha fazla olduğunu düşünüyorum.
43	()	Bir sorunu çözmeye çalıştığımda, sıklıkla kendimi açıkça düşünemeyecek kadar altüst hissederim.
44	()	Bir sorun için çözüm düşünmeye başlamadan önce, genellikle tam olarak neyi başarmak istediğimi açık hale getiren spesifik bir amaç oluştururum.
45	()	Bir sorun için en iyi çözümün ne olduğuna karar vermeye çalıştığımda, genellikle her bir çözüm seçeneğinin artı ve eksilerini değerlendirmek için zaman ayırımam.
46	()	Bir sorun için bulduğum çözümün sonucu tatmin edici değilse, genellikle neyin yanlış gittiğini bulmaya çalışır ve ardından yeniden denerim.
47	()	Zor bir sorun üzerinde çalıştığımda, öylesine altüst olurum ki, sıklıkla kendimi şaşkın ve akli karışmış hissederim.
48	()	Yaşamımdaki sorunları çözmek zorunda olmaktan nefret ediyorum.
49	()	Bir soruna çözüm bulduktan sonra, genellikle durumun daha iyiye doğru değişip değişmediğini mümkün olduğu ölçüde dikkatli bir şekilde değerlendirmeye çalışırım.
50	()	Sorunları çözerken, genellikle serinkanlı, sakin ve kendine hâkim kalabilirim.
51	()	Bir sorunun olduğunda, genellikle onu bir sorun olarak değil de, olumlu yönde yararlanılacak, bir fırsat olarak görmeye çalışırım.
52	()	Bir sorunu çözmeye çalıştığımda, genellikle aklıma daha başka bir fikir gelmeyinceye kadar olabildiğince çok alternatif çözümler düşünürüm.
53	()	Bir sorun için en iyi çözümün ne olduğuna karar vermeye çalıştığımda, genellikle her bir çözüm seçeneğinin sonuçlarını tartmaya ve birbirleriyle karşılaştırmaya çalışırım.
54	()	Çözmem gereken önemli bir sorunun olduğunda, sıklıkla bunalır ve hareket edemeyecek hale gelirim.
55	()	Sorunlara ilişkin çözümlerim, genellikle sorun çözme amaçlarıma ulaşmada başarılıdır.
56	()	Zor bir sorunla karşılaştığımda, genellikle sorundan kaçınmaya ya da onu çözmek için bir başkasından yardım almaya çalışırım.
57	()	Bir sorun için en iyi çözümün ne olduğuna karar vermeye çalıştığımda, genellikle her bir alternatif eylemin kişisel duygularım üzerindeki etkisini değerlendiririm.
58	()	Çözmem gereken bir sorunun olduğunda, yaptığım şeylerden biri çevremdeki hangi dışsal etmenlerin soruna katkı verebileceğini incelemektir.

- 0 = Benim için kesinlikle doğru değil
 1 = Benim için çok az doğru
 2 = Benim için orta düzeyde doğru
 3 = Benim için oldukça doğru
 4 = Benim için kesinlikle doğru

59	()	Yaşamımda bir sorun ortaya çıktığında, genellikle kendimi buna neden olmakla suçlarım.
60	()	Karar verirken, genellikle her bir seçeneğin sonuçları hakkında çok fazla düşünmeksizin duygularıyla hareket ederim.
61	()	Karar verirken, seçenekleri değerlendirmek ve karşılaştırmak için genellikle sistematik bir yöntem kullanırım.
62	()	Bir soruna çözüm bulmaya çalıştığımda, amacımın ne olduğunu her zaman aklımda tutmaya çalışırım.
63	()	Bir sorunu çözmek için ilk çabalarım başarısız olunca, genellikle vazgeçmem gerektiğini ve yardım aramam gerektiğini düşünürüm.
64	()	Olumsuz duygulara sahip olduğumda, bu duygulara neden olabilecek sorunu bulmaya çalışmak yerine, o ruh halimi sürdürmeye eğilimim vardır.
65	()	Bir soruna çözüm bulmaya çalıştığımda, soruna mümkün olduğu kadar farklı açılardan yaklaşmaya çalışırım.
66	()	Bir sorunu anlamakta güçlük çektiğimde, genellikle onu açığa kavuşturmaya yardımcı olacak daha spesifik ve somut bilgi elde etmeye çalışırım.
67	()	Bir sorunum olduğunda, sorunu başarılı bir şekilde çözemem durumunda yaşayacağım zarar ve kayıp üzerinde durma eğilimim vardır.
68	()	Bir sorunu çözmek için ilk çabalarım boşa çıktığında, cesareti kırılmış ve depresif hissetme eğilimim vardır.
69	()	Uyguladığım bir çözüm, sorunumu tatmin edici bir şekilde çözemediğinde, bunun neden işe yaramadığını incelemek için zaman ayırmam.
70	()	İş karar vermeye geldiğinde, fazla düşünmeden hareket ettiğimi düşünüyorum.